

Sygn. akt V CZ 126/14

POSTANOWIENIE

Dnia 5 marca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Anna Kozłowska

w sprawie z wniosku C. S.
przy uczestnictwie S. S., H. K. i Gminie N.
o dział spadku po E. S., S. synu W. i M., S. S. synu S. i E. i po K. S.,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 5 marca 2015 r.,
zażalenia uczestnika postępowania S. S.
na postanowienie Sądu Okręgowego w O.
z dnia 30 września 2014 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Wnioskodawca C. S. wniósł o przeprowadzenie działu spadku po E. S., S. S. synu W. i M., S. S. synu S. i E. i po K. S. Sąd Rejonowy w K. postanowieniem z dnia 24 marca 2014 r. ustalił skład spadku po poszczególnych spadkodawcach przyjmując ostatecznie, że przedmiotem działu są prawo własności działki nr 503/4 w N. oraz prawo własności zabudowań na działce nr 501/17 w N., która była wcześniej przedmiotem użytkowania wieczystego przysługującego spadkodawcom, lecz prawo wieczystego użytkowania wygasło przed dniem wydania postanowienia na skutek upływu okresu, na który było ustanowione. W wyniku działu prawo własności zabudowań na działce nr 501/17 przyznane zostało uczestnikowi S.S., natomiast działka nr 503/4 została podzielona na trzy części i powstałe w wyniku podziału działki 503/25, 503/26 i 503/27 przyznane zostały odpowiednio uczestnikom H. K., S. S. oraz wnioskodawcy C. S. Ponadto Sąd orzekł o dopłatach do udziału spadkowego S. S., zasądzając na jego rzecz od uczestniczki H. K. kwotę 2 402,75 zł i od wnioskodawcy C. S. kwotę 3 537,75 zł.

Postanowienie zaskarżyła apelacją uczestniczka H. K., która zarzuciła błędy w ocenie dowodów, w ustaleniach faktycznych i w stosowaniu prawa materialnego prowadzące do wadliwego zaliczenia do majątku spadkowego prawa własności zabudowań na działce nr 501/1, mimo że prawo to wygasło z chwilą wygaśnięcia prawa użytkowania wieczystego nieruchomości. Zdaniem skarżącej, konsekwencją wskazanych uchybień było nierozpoznanie istoty sprawy.

Sąd Okręgowy w O. postanowieniem z dnia 10 kwietnia 2014 r. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. Jako podstawę uchylenia wskazał art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. (błędnie wskazano nieistniejący § 4) przyjmując, że doszło do nierozpoznania istoty sprawy z powodu licznych uchybień. Do uchybień tych Sąd odwoławczy zaliczył nieuwzględnienie, że w chwili działu spadku nie istniał już składnik majątku w postaci prawa odrębnej własności budynków na nieruchomości będącej poprzednio w użytkowaniu wieczystym, który to składnik Sąd Rejonowy objął podziałem, prawo to bowiem wygasło równocześnie z prawem użytkowania wieczystego, a spadkobiercom przysługuje jedynie roszczenie do Gminy N. o wynagrodzenie za nabyte budynki i inne urządzenia istniejące na terenie działki

w dniu wygaśnięcia wieczystego użytkowania. Nieobjęcie postępowaniem tego roszczenia Sąd Okręgowy uznał za wystarczającą podstawę do uchylenia zaskarżonego postanowienia. Niemniej dodatkowo zwrócił uwagę na niejasność co do prawidłowości wezwania do udziału w sprawie Gminy N., którą pierwotnie Sąd Rejonowy postanowił wezwać do udziału w sprawie, potem jednak zaniechał tych działań. Zdaniem Sądu drugiej instancji, mimo że Gmina N. była zawiadamiana o terminach posiedzeń, wątpliwości co do jej prawidłowego wezwania i brak merytorycznego odniesienia się przez nią do treści wniosku o dział spadku, a także nedoręczenie jej opinii biegłego świadczą o pozbawieniu jej możliwości prawidłowego udziału w sprawie. Sąd wskazał ponadto na konieczność przeprowadzenia szeregu czynności, w tym zajęcia stanowiska przez uczestników postępowania co do zmienionej sytuacji procesowej i uzupełnienie postępowania dowodowego.

W zażaleniu na powyższe postanowienie uczestnik S. S. zarzucił naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w O. Zdaniem uczestnika, odmienna kwalifikacja prawna jednego składnika majątku spadkowego i nieznaczące braki dowodowe wynikające z tej oceny nie stanowią o nierozpoznaniu istoty sprawy i mogły być uzupełnione i naprawione w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Artykuł 394¹ § 1¹ k.p.c., wprowadzony do kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381), umożliwił poddanie kontroli instancyjnej prawidłowości uchylenia przez sąd drugiej instancji orzeczenia sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Charakter tego zażalenia Sąd Najwyższy poddał analizie m.in. w postanowieniach z dnia 30 stycznia 2014 r., IV CZ 118/13, nie publ.; z dnia 9 stycznia 2014 r., V CZ 77/13, nie publ., z dnia 19 grudnia 2013 r., II CZ 86/13, nie publ., z dnia 22 listopada 2013 r., II CZ 79/13, nie publ. Wskazał w nich, że rolą Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym jest zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował przyczynę uzasadniającą wydanie orzeczenia kasatoryjnego i czy jego

merytoryczne stanowisko uprawniało do podjęcia takiej decyzji procesowej. Przedmiot badania dokonywanego na skutek zażalenia ogranicza zakres dopuszczalnych zarzutów i powoduje, że zażalenie powinno skupiać się na kwestionowaniu wystąpienia przesłanek stosowania art. 386 § 4 k.p.c. Prawdliwość stanowiska prawnego sądu drugiej instancji pozostaje poza zakresem kontroli zażaleniowej. Dokonywana kontrola powinna mieć charakter formalny, skupiający się na ustanowionych w art. 386 § 4 k.p.c. przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w merytoryczne kompetencje sądu.

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu przytoczył jako podstawę uchylenia postanowienia Sądu pierwszej instancji art. 386 § 4 k.p.c., wskazując, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy, a nadto nie zagwarantował należycie praw procesowych Gminie N. Jakkolwiek Sąd nie wskazuje na to wyraźnie – wydaje się, że pod uwagę wziął także podstawę uchylenia z art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. to znaczy nieważność postępowania spowodowaną niemożnością obrony swych praw przez Gminę N.

Pojęcie nierozpoznania istoty sprawy interpretowane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony z powodu bezpodstawnego przyjęcia, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936/315; z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003/3/36; z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, LEX nr 178635.; z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009/1-2/2, a także postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, LEX nr 50750, z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999/1/22, z dnia 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, LEX nr 519260; z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, Lex nr 1231340; z dnia 26 listopada 2012 r., I CZ 147/12, Lex nr 1284698, z dnia 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12, oraz z dnia 16 listopada 2012 r., III CZ 83/12 – publ. <http://www.sn.pl>).

O tego rodzaju nierozpoznaniu istoty sprawy nie może być mowy, ponieważ Sąd pierwszej instancji rozstrzygnął merytorycznie sprawę o dział spadku po trojgu

spadkodawcach wskazanych we wniosku uzupełnionym w toku postępowania. Wskazywana przez Sąd Okręgowy okoliczność, że w postanowieniu wadliwie został określony jeden ze składników podlegających działowi spadków, prawo do którego wygasło przed wydaniem postanowienia działowego, nie uzasadnia poglądu o nierozstrzygnięciu istoty sprawy, lecz jedynie o błędach w tym rozstrzygnięciu. Zważywszy, że Sąd Okręgowy wskazuje jakie prawo zastąpiło wygasłe prawo własności budynków, związane z użytkowaniem wieczystym, którego okres upłynął, nie było przeszkód, aby – po niezbędnym uzupełnieniu postępowania – wydał orzeczenie reformatoryjne.

W sprawie nie doszło też do nieważności postępowania, spowodowanej pozbawieniem uczestniczki - Gminy N. możliwości obrony jej praw. Poza sporem pozostaje, że Gmina była zorientowana, że toczy się sprawa spadkowa, której przedmiotem są m.in. prawa spadkowe wynikające z wchodzącego w skład spadku użytkowania wieczystego, które wygasło na skutek upływu terminu, na jaki zostało ustanowione (pismo z dnia 14 czerwca 2010 r. – k. 164). Była też zawiadamiana o terminach rozpraw, doręczono jej m.in. odpis uzupełniającej opinii biegłego aktualizującej wyceny składników spadków (k. 653). Uchybienia procesowe w zakresie wezwania do udziału w sprawie i doręczania pism składanych w postępowaniu nie pozbawiały więc uczestniczki możliwości wzięcia udziału w sprawie i obrony swoich interesów, a jedynie te obronę utrudniały. Nie jest to jednak wystarczająca przesłanka, aby przyjąć nieważność postępowania.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., uwzględnił zażalenie i uchylił zaskarżone postanowienie.